

ВЪПРОСНИК

за комплексен държавен изпит на специалност
„СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ И ЗАСТРАХОВАНЕ“
за придобиване на ОКС „Бакалавър“

Последна актуализация: 30 март 2026 г.

ТЕМА 1. РИСКОВИ ОБСТОЯТЕЛСТВА И ЗАСТРАХОВАЕМИ СЪБИТИЯ

Същност и оценка на риска. Видове рискови обстоятелства. Класификация на вредоносните събития. Изисквания за застраховаемост на събитията.

ТЕМА 2. КОНЦЕПТУАЛНА СЪЩНОСТ НА ЗАСТРАХОВАНЕТО

Специфика и функционална роля на застраховането. Математически зависимости в застраховането. Предимства на застрахователната защита. Данъчни стимули.

ТЕМА 3. ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ КОМПАНИИ

Правна същност и видове застрахователи. Учредяване, преобразуване и прекратяване на застрахователите дружества. Финансиране на застрахователната дейност. Взаимозастрахователна дейност. Застрахователни борси.

ТЕМА 4. ЗАСТРАХОВАТЕЛНА КАЛКУЛАЦИЯ

Същност на актюерско обслужване. Ценообразуване на имуществени застраховки. Калкулация на премията в животозастраховането. Формиране на застрахователните резерви.

ТЕМА 5. ЗАСТРАХОВАТЕЛНО ПОСРЕДНИЧЕСТВО

Посредническите услуги на застрахователния пазар. Застрахователни агенти. Обвързани и необвързани агенти. Застрахователни брокери. Дигитална дистрибуция на застраховки.

ТЕМА 6. РЕГУЛИРАНЕ И НАДЗОР НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ

Предпоставки за регулирането на застрахователния бизнес. Видове и ефекти на регулациите. Надзорни органи – организация и правомощия. Платежоспособност II.

ТЕМА 7. ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

Същност и предимства на презастраховането. Съдържание на презастрахователните правоотношения. Факултативно и договорно презастраховане. Пропорционално и непропорционално презастраховане.

ТЕМА 8. ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР

Презастрахователни компании и ретроцесионери. Презастрахователни брокери. Презастрахователни пулове и каптиви. Специализация на презастрахователния бизнес.

ТЕМА 9. ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ДОГОВОР – ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА. СКЛЮЧВАНЕ. ЕЛЕМЕНТИ.

Застрахователен договор – сключване, съдържание, форма. Страни и участници на договора. Общите условия – значение. Влизане в сила на договора. Информация за потребителите на застрахователни услуги. Видове застраховки – общи положения.

ТЕМА 10. СЪДЪРЖАНИЕ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНОТО ПРАВООТНОШЕНИЕ

Действие на договора за застраховка. Обща характеристика на правата и задълженията на страните. Задължения на застрахователя и застрахования. Неизпълнение и последици. Регресно и суброгационно право на застрахователя. Погасителна давност.

ТЕМА 11. ЗАСТРАХОВАНЕ СРЕЩУ ВРЕДИ – ПОНЯТИЕ. ПРЕДМЕТ. ЗАСТРАХОВАТЕЛНО ОБЕЗЩЕТИЕ.

Понятие за застраховане срещу вреди – определение, предмет, участници. Застрахователна сума и застрахователно обезщетение – определение и съотношение. Правила при определяне на застрахователното обезщетение. Договорена застрахователна стойност-същност. Надзастраховане и подзастраховане – понятие и правни последици.

ТЕМА 12. ДОГОВОР ЗА ЗАСТРАХОВКА “ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ“

Същност и характеристика на договора. Права и задължения на страните. Пряко право на третото увредено лице срещу застрахователя. Видове застраховка “ГО“.

ТЕМА 13. ДОГОВОР ЗА ЗАСТРАХОВКА СРЕЩУ „ЗЛОПОЛУКА“

Общи положения. Същност и характеристика на договора. Права и задължения на страните. Видове застраховане срещу злополука.

ТЕМА 14. ДОГОВОР ЗА ЗАСТРАХОВКА „ЖИВОТ“

Договор за застраховка „Живот“ – определение, обща характеристика. Особенности при сключване на договора. Застрахователна сума. Право на отказ да се плати застрахователната сума. Право за откупуване на застраховката. Видове застраховки „Живот“ – върху собствен живот; върху живота на трето лице; взаимни застраховки.

ТЕМА 15. ОБЕКТИВНА НЕОБХОДИМОСТ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Преразпределение на ресурси за задоволяване на обществени потребности. Моделът на държавата на благосъстоянието. Икономическа рационалност на преразпределението - Парето ефективност, утилитаризъм, колективно потребление.

ТЕМА 16. ХАРАКТЕР И СЪДЪРЖАНИЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Концепциите за солидарността в обществото. Аспекти и предмет на социалното осигуряване. Принципи на организация.

ТЕМА 17. ФОРМИ НА ОСИГУРИТЕЛНА ЗАЩИТА СРЕЩУ РИСКОВЕТЕ НА ТРУДА

Исторически и съвременни модели и концепции. Задължително и доброволно осигуряване срещу рисковете на труда.

ТЕМА 18. РИСКОВЕТЕ В СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Проявление, класификация, изравняване и оценка. Рискове пред нормалното функциониране на осигурителната система. Характеристика и предназначение на обезщетенията.

ТЕМА 19. СУБЕКТИТЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Социалните групи в обществото. Осигурителна съвкупност. Осигурители и осигурени лица. Осигурителни институции.

ТЕМА 20. ФИНАНСИРАНЕ НА СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИТЕ МЕРОПРИЯТИЯ

Финансирането като преразпределителни отношения. Системи за финансиране. Фондово управление на ресурсите.

ТЕМА 21. БЛАГАТА И ПАЗАРИТЕ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Същност и характеристика на благата на здравеопазването. Функциониране на пазарите в здравеопазването. Пазарни дефекти/провали в здравеопазването.

ТЕМА 22. МОДЕЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ НА ЗДРАВНОТО ОСИГУРЯВАНЕ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗДРАВНИ СИСТЕМИ

Еволюция и типология на здравното осигуряване. Модел на директните доброволни плащания. Модел на реимбурсиране. Договорен (контрактен) модел. Интегриран модел.

ТЕМА 23. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНОТО ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ В БЪЛГАРИЯ

НЗОК – обществената институция в защита правата на здравноосигурените лица. Управленски органи и техните функции. Гарантиран пакет медицинска помощ от НЗОК.

ТЕМА 24. ФИНАНСОВА СИСТЕМА НА НЗОК

Финансово устройство. Приходи по бюджета на НЗОК. Разходни направления по бюджета на НЗОК.

ТЕМА 25. ЗАПЛАЩАНЕ НА ИЗПЪЛНИТЕЛИТЕ НА МЕДИЦИНСКА ПОМОЩ

Заплащане на общопрактикуващите лекари в първичната извънболнична помощ. Заплащане в специализираната извънболнична помощ. Заплащане за медико-диагностична дейност. Заплащане в болничната помощ и неговите алтернативи.

ТЕМА 26. БЕНЕФИЦИЕНТИ НА ПАКЕТА НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНО ЗДРАВНО ОСИГУРЯВАНЕ У НАС

Категории осигурени лица. Определяне и внасяне на задължителни здравни осигуровки. Загубване и възстановяване на здравноосигурителни права. Здравноосигурителен статус на чужденци.

ТЕМА 27. ВЪВЕДЕНИЕ ВЪВ ФИНАНСОВИТЕ ПАЗАРИ И ПАЗАРНИТЕ ДЕФЕКТИ

Природа на финансовите пазари. Специфика на финансовите активи (инструменти). Дефектите на финансовите пазари: транзакционни разходи и информационна асиметрия.

ТЕМА 28. ФИНАНСОВИ ПАЗАРИ, ИНСТИТУЦИИ И СТРУКТУРА НА ФИНАНСОВАТА СИСТЕМА

Видове финансови пазари. Финансови институции и институционална структура на финансовата система. Ролята на финансовата инфраструктура.

ТЕМА 29. ИНСТИТУЦИИ НА КАПИТАЛОВИТЕ ПАЗАРИ

Инвестиционни банкови фирми и инвестиционно банкиране: услуги за застрахователните компании и частните пенсионни фондове. Брокерски фирми и индустрия на брокерските услуги на дребно. Фондовите борси като пазарни посредници. Системи за борсова търговия. Съвременни предизвикателства и промени в борсовата индустрия.

ТЕМА 30. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ИНВЕСТИТОРИ И ИНВЕСТИЦИОННИ ФОНДОВЕ

Институционалните инвеститори в контекста на съвременната финансова архитектура. Инвестиционни компании и фондове. Фондове за алтернативно инвестиране - хедж фондове и фондове за дялови инвестиции и рисков капитал.

ТЕМА 31. БАНКОВОТО ПРЕДПРИЯТИЕ

Стопанска природа на банките. Основи на банковото управление. Банкови функции.

ТЕМА 32. БАНКОВО ПРОИЗВОДСТВО И БАНКОВИ УСЛУГИ

Фази, граници и фактори на банковото производство. Особенности на банковите услуги.

ТЕМА 33. РЕГУЛИРАНЕ НА БАНКОВАТА ДЕЙНОСТ

Обществените интереси и целите на банковото регулиране. Ключови регулации в банковата сфера.

ТЕМА 34. ВСЕОБЩО ФИНАНСОВО ПРЕДЛАГАНЕ

Функционални и институционални характеристики. Заплахата на иновативните конкуренти и необходимостта от бизнес партньорства във финансовата сфера.

ТЕМА 35. СИСТЕМАТА ЗА ФИНАНСОВО УПРАВЛЕНИЕ

Обща характеристика на финансовия мениджмънт. Цели на финансовото управление. Финансово управление и устойчиво развитие.

ТЕМА 36. ФИНАНСИРАНЕ НА КОРПОРАЦИИТЕ

Същност на капитала на корпорациите. Видове източници за финансиране – класификации, предимства и недостатъци. Финансиране със собствен капитал. Банкови заеми. Облигационни заеми.

ТЕМА 37. ПРИНЦИПИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА РИСКА ВЪВ ФИРМИТЕ

Особености на стопанските рискове и тяхното управление. Процес на управление на риска: рисков контекст, идентификация, анализ и преценка на риска. Третиране на риска.

ТЕМА 38. УПРАВЛЕНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ФИНАНСОВИ РИСКОВЕ ВЪВ ФИРМИТЕ

Ценови риск. Валутен риск. Лихвен риск.

ТЕМА 39. ПОРТФЕЙЛНА СЕЛЕКЦИЯ

Риск и възвръщаемостта на отделен актив. Изчисляване на средно-аритметично и вариация (дисперсия) на портфейл. Ефективна граница

ТЕМА 40. МОДЕЛ ЗА ОЦЕНКА НА КАПИТАЛОВИТЕ АКТИВИ (МОКА) И СТРАТЕГИИ ЗА ПОРТФЕЙЛЕН МЕНИДЖМЪНТ НА АКЦИИ

Пазарно равновесие - изисквана възвръщаемост и пазарна линия на ценните книжа. Едноиндексен (пазарен) модел. Алокация на активи. Пасивен и активен мениджмънт.

ТЕМА 41. ОБЛИГАЦИОНЕН АНАЛИЗ

Ценообразуване на облигациите. Защо облигационните цени се променят? Теорема за ценообразуването на облигациите. Доходност до падежа и текуща доходност. Крива на доходността и форуърд лихвени проценти.

ТЕМА 42. МЕНИДЖМЪНТ НА ОБЛИГАЦИОНЕН ПОРТФЕЙЛ

Дюрация. Пасивен облигационен мениджмънт. Активен Облигационен Мениджмънт.

ТЕМА 43. ПРЕРАЗПРЕДЕЛЕНИЕТО ЧРЕЗ ПУБЛИЧНАТА ПЕНСИОННА СИСТЕМА

Преразпределение на доходите между поколенията. Странични ефекти от преразпределението чрез публичната пенсионна система. Ефектът на заместване на активите.

ТЕМА 44. ПУБЛИЧНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ В СЪСТАВА НА ДОО

Фонд "Пенсии". Фонд "Пенсии, несвързани с трудова дейност". Фонд "Пенсии за лицата по чл. 69".

ТЕМА 45. ДОПЪЛНИТЕЛНИТЕ ФОНДОВЕ В ПЕНСИОННАТА СИСТЕМА

Учителски пенсионен фонд. Държавен фонд за гарантиране устойчивостта на държавната пенсионна система.

ТЕМА 46. ФИНАНСИРАНЕ НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ

Организация на финансирането на пенсионното осигуряване. Източници за финансиране. Фактори, определящи съотношението в разпределението на осигурителната тежест.

ТЕМА 47. ПЕНСИИТЕ КАТО ОСИГУРИТЕЛНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ

Размери и равнища на пенсионните плащания. База за изчисляване на пенсиите. Индикатори за ефективно разпределение на средствата.

ТЕМА 48. ПЕНСИОННО ПРОИЗВОДСТВО

Фактори за определяне на размера на получаваните пенсии. Етапи на пенсионното производство.

ТЕМА 49. РАЗВИТИЕ НА ЧАСТНИТЕ ПЕНСИОННИ ПАЗАРИ

Мястото и ролята на частните пенсионни фондове в българската пенсионна система. Аргументи в полза на допълнителното пенсионно осигуряване.

ТЕМА 50. АДМИНИСТРАТОРИ НА ЧАСТНИ ПЕНСИОННИ СХЕМИ

Открити и закрити частни пенсионни фондове. Институционален и договорен тип администратори. Организация и управление на пенсионноосигурителните дружества в РБ.

ТЕМА 51. ПРОДУКТОВ ПРОФИЛ НА ПЕНСИОННИТЕ АДМИНИСТРАТОРИ

Пенсионни схеми с дефинирани вноски. Схеми с дефинирани пенсии – същност и финансиране. Хибридни пенсионни схеми. Схеми по българското законодателство.

ТЕМА 52. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ЧАСТНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ

Показатели за анализ на пенсионната дейност. Определяне на нетните активи на фонда и стойността на един дял. Отчитане и прозрачност на резултатите.

ТЕМА 53. РЕГУЛИРАНЕ И НАДЗОР НА ЧАСТНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ

Регулаторна рамка на частното пенсионно осигуряване. Инвестиционни ограничения. Гарантиране размера на допълнителните пенсии. Надзорни органи и процедури.

ТЕМА 54. ФИНАНСИ НА ОБЩИНИТЕ

Необходимост, ползи и предизвикателства на местното самоуправление. Показатели за финансова самостоятелност на общините. Приходна система на местните власти. Общински разходи.

ТЕМА 55. ОБЩИНСКИ СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ И УСЛУГИ

Социални дейности и социални услуги: мотиви, принципи, видове. Организиране и предоставяне на общински социални услуги. Проектно финансиране на социалните дейности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Благойчева, Хр. Осигурителни системи и фондове. Варна: „Наука и икономика”, 2016.
2. Бояджиев, В. Пенсионни системи в някои страни от ЕС и България, София, 2009.
3. Василев, В. Въведение в презастраховането. В. Търново: Фабер, 2008.
4. Вачков, Ст. Банките в лабиринта на регулаторните реформи. // Рафаилов, Д., Ст. Вачков, Л. Георгиев, Ст. Киров, Н. Вълканов, Кр. Найденова, Пл. Джапаров. Финансовата инфраструктура – състояние, проблеми, иновационен потенциал. Варна: Наука и икономика (глава трета), 2020.
5. Вачков, Ст. Откъм „светлата страна“ на банковото регулиране. // Рафаилов, Д., Ст. Вачков, Л. Георгиев, Ст. Киров, Н. Вълканов, Кр. Найденова, Пл. Джапаров. Финансовата инфраструктура – състояние, проблеми, иновационен потенциал. Варна: Наука и икономика (глава четвърта), 2020.
6. Вачков, Ст. Пандемични рефлексии върху продуктите иновации в банкирането. // Сборник доклади от Тринадесета научно-приложна конференция с международно участие “Инвестиции в бъдещето'2021”, Варна, 2021, 47-54.
7. Вачков, Ст. Кризисни рефлексии върху финансовото здраве на банковите клиенти. // Киров, Ст., Ст. Вачков, Л. Георгиев, М. Моравенов, Д. Рафаилов, Д. Петров, Л. Найденов, Н. Вълканов. Covid-19 рефлексии върху финансовата стабилност. Варна: Наука и икономика (глава пета), 2023.
8. Вачков, Ст., Й. Йорданов, Л. Георгиев, Д. Петров, Ст. Киров, Хр. Благойчева, Д. Рафаилов, Л. Найденов, Св. Герчева, Н. Вълканов. Въведение във финансите. Варна: Наука и икономика, 2022.
9. Владимирова, Т., Л. Найденов. Местни финанси. Варна: Стено, 2011.
10. Вълканова, М. Договор за застраховка живот в случай на смърт в полза на трето лице. София: Авалон, 2011.

11. Георгиев, Г. Корпоративен риск мениджмънт. 2. изд. Пловдив: Макрос, 2018.
12. Георгиев, З., Йорданов, Пл. Пенсионно и здравно осигуряване, В.Т.: "Фабер", 2011.
13. Георгиев, Л. Финансовото посредничество: от традициите към дигиталните технологии. В: Дигитализация на банковите услуги – възможности и предизвикателства. Варна: Наука и икономика, 2024.
14. Георгиев, Л., Вълканов, Н. Финансово посредничество. Варна: Стено, 2014.
15. Герджиков, О. Учебник по търговско право. Част втора: Търговски сделки. София : ИК „Труд и право“, 2022
16. Герчева, С. Противоречивата здравна реформа в България: финансовата устойчивост на здравното осигуряване двадесет години след началото. Сборник с доклади от юбилейна международна научна конференция в чест на 100-год. от основаването на ИУ - Варна: Т. 4, Варна: Наука и икономика, 4, 2020, с. 59 - 70.
17. Голева, П. Застрахователно договорно право. София: Феня, 2012.
18. Делчева, Е. Управление на здравното осигуряване, София: УИ „Стопанство“, 2006.
19. Димитров, Г. Здравна политика и здравноосигурителни системи. София: Изд. на ВУЗФ, 2023.
20. Димитров, Гр. Рискове и предизвикателства при реформиране на здравната система, София: “Св. Григорий Богослов“, 2018.
21. Драганов, Хр. Застраховане. София: ИК “Тракия-М”, 2008.
22. Ерусалимов, Р. Актюерска техника в застраховането. Свищов: АИ “Ценов”, 2007.
23. Иванов, И. и др. Социално осигуряване. София: ИК Труд и Право, 2024.
24. Илиев, Б., Ерусалимов, Р. и Василев, В. Основни принципи на застраховането. Свищов: АИ “Ценов”, 2008.
25. Йорданов, Й., Найденова, К. и Борисов, С. Инвестиционен мениджмънт. [Online]. Е-Литера. Available at: <https://e-litera.eu/bg/>, 2019.
26. Киров, С. Оценка на въздействието на Директива 2016/97/ЕС върху застрахователната дистрибуция. Сборник с доклади от научна конференция „Правото и бизнесът в съвременното общество“, Варна: Наука и икономика, 2021, 75-87.
27. Киров, С., Принципът на разумния инвеститор в застрахователното законодателство. Сборник с доклади от научна конференция „Правото и бизнесът в съвременното общество“, Варна: Наука и икономика, 2023, 152-161. DOI 10.36997/LBCS2022.
28. Киров, Ст. Антидефицитно управление на частните схеми с дефинирани пенсии. //Годишник на ИУ-Варна, №82, 2011.
29. Киров, Ст. Частните пенсионни схеми. В. Търново: Фабер, 2010.
30. Мишкин, Фр. С. Теория на парите, банковото дело и финансовите пазари. София: Изток-Запад, 2014.
31. Найденов, Л. Качествени характеристики на регионалната данъчна свобода. //Годишник на Стопанска академия "Д. А. Ценов", №125, Свищов, 2022, 39-64.
32. Николова-Стоилова, Ж. Договор за застраховка „Живот“, свързана с инвестиционни фондове. София : Сиела, 2019.
33. Христозов, Ж. и Димитров, П. Застрахователни продукти. София: ВУЗФ, 2012.
34. Христосков, Й. Осигурителен пазар и осигурителни продукти. София: ВУЗФ, 2009.
35. De Naan, J., Oosterloo, S., Schoenmaker, D. Financial Markets and Institutions: a European Perspective. Third Edition, Cambridge University Press, 2015.
36. Hopkin, P., C. Thompson. Fundamentals of Risk Management: Understanding, Evaluating and Implementing Effective Risk Management. 6th ed., Kogan Page, 2021.
37. Linton, David E. Foundations of Investment Management: Mastering Financial Markets, Asset Classes and Investment Strategies. J. Ross Publishing, 2020.
38. Mishkin, Fr., Eakins, St. Financial Markets and Institutions. Ninth Edition, Pearson, 2018.
39. Rejda, G., McNamara, M. Principles of risk management and insurance. US: Pearson, 2016.
40. Закон за здравното осигуряване. ДВ, 70, 1998 г. Посл. изм. и доп. ДВ. бр.16 от 10 февруари 2026.
41. Закон за здравето. ДВ, 70, 2004. Посл. изм. и доп. ДВ. бр.16 от 10 февруари 2026.
42. Кодекс за застраховането. ДВ, 102, 2015.
43. Кодекс за социално осигуряване. ДВ, 110, 1999, посл. изм. ДВ. бр.2, 2024.